

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXXII. De creatione hominis; de animæ immortalitate, & æternâ vitâ;
de lapsu hominis; de terrarum inundatione; & de fine hujus mundi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

in mortalibus etiam, postquam caelo excidit, omnis mali fuit principium, & nunc etiam est causa. Vnde illud est Plutarchi, jam antè recitatum: τυφὸν πᾶσι πρῶτα πρῶτα, ἐπέπλησε κακῶν γλῶσσῳ τε πᾶσι καὶ ἡλίκοις αὖ. id est: Typhon, omnibus conturbatis rebus, terras omnibus, omniaque maria malis implevit. Quò pertinet & illud Ciceronis, lib. III de legibus: Noster verò Plato Titanum è genere statuit eos qui, ut illi caelestibus, sic hi adversentur magistratibus. & quæ Ovidius Ponticorum lib. II, eleg. II, scribit:

Non ego concepti, si Pelion Ossa tulisset,
Clara me à tangi sidera posse manu:
Nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
In rerum dominos morvimus arma deos.

Ceterum, quod Plutarchus supra dixit, Aegyptios Typhonem interdum sacrificiis quibusdam demulcere ac delinire; id idem est, quod postea de Persis ait, eos Arimano victimas, averruncandi mali causâ, instituere tetricas. Hoc verò omnibus totius orbis gentibus commune fuit. sic namque Romani quoque eidem deo *Averrunco* sacrificaverunt, uti mala depelleret. sic Græci suo ἀποτροπαιῶ δαίμονι, Plutarchus, eodem libro de Iside: ὁ δὲ Ξενοκράτης καὶ τῶν ἡμερῶν πᾶσι δοκῶν Φεάδης, ἔτι εἰσορῶν ὅσαι ἀληθεῖς ἴστας, ἢ καπιτῆς, ἢ νησίαις, ἢ δυσφημίαις, ἢ ἀρχολογίαις ἔχουσιν, ἢ τῶν ἡμερῶν, ἢ τε δαιμόνων οἰεῖται προσήκοντες ἔσθαι, ἀλλὰ εἶναι φύσις ἐν τῷ ἀεὶ ἐχόντι μεγάλως ἐιργασίας, δυστροπίας καὶ σκυθρωπίας, αἰχμαίσι, πᾶσι πᾶσι, καὶ τυγχάνουσι πρὸς ἄλλο χεῖρον ἔσθαι. hoc est: *Xenocrates etiam nefastos dies, & ferias, in quibus verbera, planctus, jejunia, mali ominis voces, aut obscena dicta usurpantur, neque deorum convenire venerationi, neque bonorum genitorum, censet. sed esse in aëre quasdam naturas magnas, validasque, easdem tetricas, ac morosas, quæ ejusmodi delectentur rebus; & ubi eas consequuta sint, ab reliquo maleficio abstineant.* De Slavis, ita Helmoldus, lib. I, cap. LIII: Est autem Slavorum mirabilis error. nam in conviviis & comotationibus suis pateram circumferunt, in quam conferunt, non dicam consecrationis, sed execrationis verba, sub nomine deorum, boni scilicet atque mali; omnem prosperam fortunam à bono deo, adversam à malo dirigi proficientes. ideo etiam malum deum suâ lingua Diabol, sive *Czerne boch*, id est, *Nigrum deum* adpellant. De Indo quodam juvene, è Brachmanum ordine, ita Franciscus Saverius in epistolâ: *Quum ambo simul essemus, is mihi arcana quaedam commisit. Primum à ludi rectore hoc aqi, ut, quos habiturus est, auditores jurejurando compellat, numquam se ea, quæ audituri sint, mysteria revelaturos, quorum unum erat, ne unquam profiterentur adorandum esse creatorem cæli & terræ, qui in cælis est: sed potius idola, quæ demonia esse sciebant.* Sed quis ignorat, non tantum Asiaticas & Africas hodiè, verum etiam Americanas genteis diabolium magis venerari atque colere, quàm Deum cælestem; quem rerum omnium esse conditorem fatentur? Hunc sua sponte ajunt bona hominibus conferre: illum precibus sacrificiisque deliniendum, ne mala inferat; sed propitius averruncet, ac depellat. Idem olim, cum reliquis gentibus omnibus, fecisse & Celtas nostros, Sarmatis sive Slavis conterminos, quis dubitet? quum apud ipsos quoque nequissimi sacerdotes veram dei naturam ac voluntatem sibi solis in arcano habuerint, per fabulas reliqua θεολογία imperito vulgo implicantes verius, quàm explicantes. Sed disertissimis hoc testatur verbis Procopius, rerum Gothicarum lib. II, de Sveonibus & aliis Germaniæ gentibus septentrionalibus. θεὸς ἄνθρωπος, inquit, καὶ δαίμονας πολλὰς σέβουσιν, ἀερίους τε καὶ ἀέριους, ἐστῆς τε καὶ ἡλιαστίους, καὶ ἄλλα ἄλλα δαιμόνια, ἐν ὕδασι πηγῶν τε καὶ ποταμῶν εἶναι λεγόμενα. id est: *Deos, ac demonas plurimos colunt, caelestis simul atque aërius, simulque terrestres, & marinos, & nonnulla alia demonia, quæ in fontium fluminumque undis esse traduntur.* De iisdem gentibus ita Mag. Adamus Bremensis: *Nania, quæ in ejusmodi ritibus libatorii fieri solent, multiplices sunt, & inhoneste; ideoque melius reticenda.* Verum de his fatis, superque.

C A P. XXXII.

De creatione hominis; de anime immortalitate, & eternâ vitâ; de lapsu hominis; de terrarum inundatione; & de fine hujus mundi.

RIMVM mortalium ADAMUM à Deo è terra fuisse conditum, omnes itidem crediderunt gentes. nam hinc maximè est, quòd *Terram matrem* pro deâ coluerunt: hinc item, quòd singulæ gentes apud se è suo solo primos homines editos prædicarunt. Germanos verò non modò Adami è terrâ formationem, sed etiam nomen *MAN*, & patrem seu conditorem *THEUT* scivisse, jam sæpius dictum, maximè verò cap. IX è Tacito ostensum est. Ad eundem Adamum pertinere, quæ Aegyptii de primo mortalium tradidère, sub variis unius adpellationis dialectis *THAM*, *MANERUS*, *MEN*,

MEN, MENAS, MNEUES, Lydi sub eodem vocabulo MAN, Persæ sub nomine ZO-ROASTRIS, supra cap. XXIII. demonstratum est. De primi hominis origine ita cecinit Ovidius, sub initium libri 1 Metamorphoseôn :

*Sanctius his animal, mentisque capacius alta
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset.
Natus homo est: sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina cæli:
Quam satus Iapeto, mistam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.*

10

Diversitatem materiæ, nempe corporis & animi ostendit: quorum alterum è terrâ, alterum è cælo accepit homo. Sic Cicero, de legibus lib. 1: *Quumque alia, quibus cohærent homines, è mortali genere sumserint; animus est ingeneratus à Deo. ex quo verè vel agnatio nobis cum cælestibus, vel genus, vel stirps appellari potest.* Hinc illud Pythagoræ; *Θείον γένος ἐστὶ βροτῶν*: id est; *Divinum genus est mortalibus.* Seneca, epist. LXVI: *Ratio nihil aliud est, quàm in corpus humanum pars divini spiritus mersa.* Cicero, de naturâ deor. lib. 1: *Pythagoras censuit deam animam esse, per naturam rerum omnium intentum, & commeantem; ex quo nostri animi caperentur.* Maximus Tyrius, dissertat. XXXVIII: *καὶ οὐκ ἄλογον ἢ ἀξίωμα τὸ πρὸς ἀνάγκη εἰς αἰθέρα πίνω ὁμοίωμα καὶ ἐπιμένω ἢ πρὸς αἰθέρα ψυχὴ ἰσχυρότερον ἢ ἐμπερέστερον.* id est: *Nec improbandum videtur eorum consilium, qui deorum simulacra in humanam effingunt speciem. anima quidpe hominis deo proxima ac simillima est.* De animis mortalium quid statuerint Celtarum nostrorum Druidæ, indicat Strabo lib. IV: *ἀφθάρτους εἶναι τὰς ψυχὰς*: id est, *animas interitus esse experieis.* Et Cæsar, belli Gall. comment. VI: *Non interire animas: sed ab aliis, post mortem, transire ad alios. hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.* Item Diodorus, lib. V: *Ἐπιζήσιον περὶ αὐτοῖς ὁ Πυθαγόρας λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους εἶναι συμβέληκε, καὶ δι' ἐτῶν ὡς ἰσμενίων πάλιν βίωσιν, εἰς ἕτερον σῶμα τὸ ψυχῆς εἰσδουμένης.* Hoc est: *Pythagora apud illos invaluit opinio: quòd anima hominum immortales, in aliud ingressa corpus, desinito tempore denuo vitam capessant.* Marcellinus, lib. XV: *Druidæ ingenii celsiores, ut auctoritas Pythagoræ decrevit, sodalitiis adstricti, consortiis, questionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt; &, despectantes humana, pronuntiantur animas immortales.* Sed falsò hanc Pythagoræ opinionem Celis à Cæsare ac Diodoro adscribi, facilè ex Melâ atque Lucano probavero: quorum temporibus exactiùs jam Celtarum philosophia, theologiaque Romanis cognita fuit. Marcellinum è Græcis maximè sumisisse auctoribus, quæ de Gallorum scripsit origine ac moribus, cuius in aperto est. Melâ igitur, lib. III, cap. II, *Vnum, inquit, ex iis, quæ præcipiunt, in vulgus effluxisset. videlicet, ut forent ad bella meliores, æternas esse animas: vitamque alteram ad maneis.* Non ab alio ad alium transire ait animam, quemadmodum Cæsar; sed in aliam vitam. Sic Lucanus, ætate etiam Melâ posterior, de eisdem Druidis, lib. I:

40

*— Vobis auctoribus umbra
Non tacitas Erebi sedeis, Ditisque profundi
Pallida regna petunt. regit idem spiritus artus
Orbe alio. longæ (canit si cognita) vita
Mors media est.*

Nempe hoc eos maximè ad virtutem bellicam, quam heic Cæsar innuit, excitabat. Hanc verò theologiam non in Celticâ demum finxerunt sibi Celtarum sapientes, quòd meliores ad bella redderent homines, ad virtutemque, mortis metu neglecto, excitarent; uti duo isti auctores Romani existimarunt: sed jam inde à primo mortalium Adamo ad omnes pariter posteros profluxit. Adamo quidpe inter alia, de quibus dictum, statim ab orbe condito, iterumque ab ipsius lapsu, Deus, cæli terrarumque conditor, naturam omnium rerum exposuit. ubi etiam ostendit, quæ conditio genus humanum maneret. Nimirum: hominem equidem se ad suam ipsius condidisse imaginem; ideòque æternum fuisse futurum. at, quia primus ipse homo, neglecto Dei præcepto, ab ingentâ naturâ declinaverit, eaque re cunctos posteros suos ceu pestiferâ quâdam contagione infecerit: animas equidem omnium immortalis permansturas; corpora verò semel interitura, præfinitoque tempore revictura, & animis conjunctum denuo iri; aliis ad æternam pœnam pro delictis luendam; aliis ad æternam gloriam per fidem in filium suum, quem missurus in hæc terras esset, JESUM CHRISTUM, perfruendam. Hic igitur animæ, corporisque status, quum ab Adamo filiis nepotibusque traderetur; ita postmodum ejus notitia in horum posteros cum reliquâ religione pervagata

κινήσεις αὐτῶν μεταίωρον, ῥίπτει εἰς τὰς λέγχεας. καὶ ἐν δὴ δόξα τὴν αἰαπαρεῖς, πῶσι δὲ ἴλαος ὁ θεὸς δο-
κεί εἶναι· καὶ ἢ μὴ δόξα τὴν αἰαπαρεῖς, αἰαπαρεῖς αὐτῶν τὸ ἀγγελον, Φαμίμοι μιν αἰαπαρεῖς εἶναι· αἰαπαρεῖς οἱ
τῶρον, ἀλλοι δόξα τὴν αἰαπαρεῖς (ἐν πῶρον) ἢ ἐπὶ ζῶντι. Hoc est: *Getæ, qui Thracum fortissimi sunt, atque*
justissimi, immortales agunt hoc modo. Mori se non putant: sed defunctum meare ad Zamolxim
deum, quem nonnulli eorum opinantur esse eundem & Gebeleizim. Semper autem solent quinto
quòque anno quempiam è suorum numero, sorte lectum, nuntium mittere ad Zamolxim; mandata
ei dantes de iis, quæ sibi opus sint, eumque ita mittunt. Quibusdam datur negotium, ut tria jacula
teneant: aliis, ut comprehensis ejus, qui ad Zamolxim mittitur, manibus pedibusque, hominem
agitantes in sublime, jactent in jacula: qui si è vestigio exstinguitur, propitium sibi deum arbitran-
tur: sin minus: ipsum nuntium insimulant, adseverantes, malum illum esse virum. atque hoc in-
simulato, alium mittunt; dantes adhuc viventi mandata. Sapientia equidem doctores suos,
non minus quàm alia gentes, habuit haud dubiè natio Thracum, arhi non ex suis som-
niis, sed ex majorum traditione, ac certâ disciplinâ, unâ cum omnibus reliquis gentibus,
istam hauserunt sententiam. Hilares scilicet esse volebant homines ad exsequias, quia in
meliozem vitam animas defunctorum transire haud dubitabant. De Celtis nostris ita
Diodorus, loco supra dicto: Ἐνισχυὶ παρ' αὐτοῖς ὁ Ἐπισηγορῶν λόγος, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀθρόων
ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐταῶν ὡρμημένων πάλιν βιῶν, εἰς ἔπρον σώμα τῶν ψυχῆς εἰσδυομένων. διὸ
καὶ τῶν τῶρον τῶν πηλοδοκῶντων εἰς τὴν Πηλοδοκῶντων γαργαμμένης τῶν εἰσδυομένων τῶν ἐμβάλλων εἰς
τὸ πνεῦν, ὡς τῶν τῶρον ἀναγκαζομένων τῶν τῶρον. id est: Pythagora apud eos evaluit opinio;
quòd animæ hominum immortales, in aliud ingressæ corpus, definito tempore denuò vitam capes-
sant. idèoque in funeratione mortuorum quidam epistolas, ad propinquos defunctos perscriptas, in
rogum conjiciunt, quæ ab iis legantur. Valer. Maximus, loco supra dicto: Gallos, memoria pro-
ditum est, pecunias mutuas, quæ his apud inferos redderentur, dare solitos: quia persuasum habue-
runt, animas hominum immortales esse. De Albanis, Asiaticâ inter Ponticum Caspiumque
maria gente, ita Strabo lib. xi: Συγκαταρῦσι καὶ μὲν τὰ ζῴοντα αὐτοῖς. id est: Pecunias unâ
cum defunctis sepeliunt. Ex eadem scilicet cum Celtis nostris opinione, nempe in aliâ illâ
vitâ, in quam statim animas transire credebant, his ufuros defunctos. Hodicè apud omnes
exteri orbis gentes barbaras idem fieri, vulgò notum est. quarum & ipsarum nulla repe-
ritur, quin animarum immortalitatem, alteramque ac meliorem vitam statuat. A primo
igitur mortalium ADAMO, omnes posterì ejus, id est, universæ per omnem terræ orbem
dispersæ gentes, opinionem haud dubiam acceperunt, de animarum æternitate, deque
vitâ illâ alterâ, verâ, ac felice, quâ probi fruituri sint; item de pœnis, quibus improbi in
inferno adficientur. quò gentilis etiam respexit poëta, Silius Italicus, lib. v; ubi ita cecinit:

— Tribuit namque ipsa minores

Hos terris natura deos; sed fœdere certo:

Degeneres tenebris animas damnavit Averniis;

At queis ætherii servatur seminis ortus,

Cæli porta patet.

Progressu autem sæculorum alii aliis eam opinionem involverunt erroribus. Ac primùm
equidem omnes pariter in eodem fuisse errore videntur cum Celtis; de quorum theolo- 40
gis hæc supra è Luciano adduxi:

— Vobis auctoribus umbra

Non tacitas Erebi sedis, Ditisque profundis

Pallida regna petunt; regit idem spiritus artus

Orbe alio; longæ (canitis sic cognita) vitæ

Mors mediæ est.

Heic equidem ea sententia, uti à majoribus primoque Adamo tradita fuit, mansit sana at-
que integra, nempe animam, statim ut corpore defuncto excederet, in aliam transire vi-
tam, veram illam atque beatam: quod Indos quoque credidisse, supra è Strabone intel-
leximus: magisque heic ridendus erat Lucanus, qui septemtrionaleis populos errore suo 50
felicis prædicavit. At id jam per longam sæculorum devolutionem ignorabant Celta, sci-
licet eadem corpora, definito demum tempore, post multa sæcula, resurrectura animis-
que rursus conjunctum iri: quum illi è diverso crederent, animam, ut in hoc orbe è cor-
pore defuncto excederet, continuò non solùm in alium orbem, sed in aliud etiam novum
que corpus transire; ibique alios regere artus. nam prioris corporis artus hoc in orbe igni
omnino absumi, quotidie cernebant. nec judicium aliquod de bonè vel malè factis post
hanc vitam fore, scivisse videntur. Indi, & Græci, & Latini, dictum judicium credebant:
at non post multa demum annorum sæcula, ad cunctorum mortalium resurrectionem;
sed

sed mox post prioris vitæ in hoc orbe exitum. cuius opinionis multa apud auctores, Græcos juxta atque Latinos, monumenta, de Plutone, de Minoë, de Rhadamanto. De Indis ita Strabo, dicto lib. xv: *Παραπλήρησι δὲ κήρυξις, ὡς περὶ Πλάτων, πρὸς τὴν ἀφ' ἡρώων ψυχῆς, καὶ τὰς ἀδύναμεις, καὶ ἄλλα πιαῦτα.* id est: *Texunt & fabulas, quemadmodum Plato, de immortalitate anime, de judiciis, quæ apud inferos fiunt; & hujusmodi alia.* Pythagoras, &c, à quibus ille suam habuit theologiam, Aegyptii cognoverant, post definitum tempus animas defunctorum in corpora reversuras: quod post multa demum sæcula, in resurrectione omnium, futurum erat. at rationem, quæ id fieri debebat, item tempus quum ignorarent, post mortem crediderunt, *δὲ τῶν ὡλεσμένων*, id est, *definitis annis*, ut inquit Diodorus, in aliud transgressas corpus, vitam denuo capessere: nec in humana tantum transire corpora; sed & in ferina, *electo genere moribus congruo, quos in homine libenter exercuerat anima*; ut tradit Macrobius, in somnio Scipionis, lib. 1, cap. ix. Alii verò, in quibus maximè Cicero, aliam habuere de eadem animarum æternitate sententiam: nempe proborum animas statim post corporis defunctionem in cælum vehi; improborum non item. Sed ipsa Ciceronis verba, in somnio Scipionis perscripta, in medium proferantur. *Omnibus, inquit, qui patriam conservaverint, adjuverint, auxerint, certum esse in cælo ac definitum locum, ubi beati ævo sempiterno fruuntur. & mox: Hinc profecti, huc revertuntur. & iterum: si vivunt, qui ex corporum vinculis, tamquam à carcere, evolaverunt.* De improbis verò, in fine ejusdem somnii: *Forum animi, qui se corporis voluptatibus dederunt, earumque se quasi ministros præbuerunt, impulsuque libidinum, voluptatibus obedientium, deorum & hominum jura violaverunt, corporibus elapsi, circum terram ipsam volutantur; nec in hunc locum, nisi multis exagitati sæculis, revertuntur: scilicet in æternam illam domum, ac sedem; unde omnium, tam improborum, quam bonorum animas vult profectas. Hanc sententiam alii iterum variarunt: quorum mentem refert Macrobius, dicto loco, his verbis: Anima, quam in se pronam corporis usus effecit, atque in pecudem quodammodo deformavit ex homine; & absolutionem corporis perhorrescit; & cum necesse est,*

Non nisi cum gemitu fugit indignata sub umbras.

Sed nec post mortem facile corpus relinquit: quia

Non funditus omnes

Corporea excedunt pestes:

Sed aut suum oberrat cadaver, aut novi corporis ambit habitaculum; non humani tantummodo, sed ferini quoque, electo genere moribus congruo, quos in homine libenter exercuit: mavultque omnia perpeti, ut cælum, quod vel ignorando, vel dissimulando, vel potius prodendo deseruit, evadat. Civitatum verò rectores, ceterique sapientes, cælum respectu, vel cum adhuc corpore tenentur, habitantes, facile post corpus caleſcent, quam penè non reliquerant, sedem reposcunt. Hæc partim è Pythagoræ, Aegyptiorumque, partim è Ciceronis mente. In Ciceronis autem sententiâ multa sunt vera. rectè quidpe judicavit, proborum piorumque animas, corpore solutas, statim in cælum, unde profectæ erant, evolare: improborum verò ac sceleratorum, corporibus elapsas, circum alia loca agitari, ad multa sæcula. in eo autem erravit quam vehementissimè, quòd has quoque post multa illa sæcula in cælum reverti credidit. Verior hæc fuisset sententia; nempe, piorum animas continuo post corporis solutionem, tamquam è carcere, in cælum abire: impiorum verò circum alia loca hærere: donec, post multa sæcula consummato hoc mundo, utrorumque corpora resuscitentur, judicioque postremo factò, hæc ad æternam pœnam, illæ ad æternam felicitatem transmittantur. Silius Italicus, lib. xiii, de centum portis inferorum canens, tandem de extremâ sic finit:

Hæc anime cælum repetunt, ac mille peractis,

Oblite Ditem, redeunt in corpora, lustris.

An utrorumque, id est, bonorum simul & improborum, animas intellexerit, mihi in dubio est. tempus certè multorum sæculorum innuere voluit, post quod tandem animæ corporibus iterum jungi debeant, cæloque perſtui. Apud Plutarchum, in libro de Iside, Theopompus è magorum theologiâ refert, post vi cIo annos, quo temporis spatio perpetuum sit futurum dissidium bellumque inter deum ac dæmonem, *τὸ δὲ δὸς λείπει τὸ ἄδω, καὶ τὸν ἰδὲ αὐθιγῶν ἐδαιμόνας ἔσεισεν, μήτε θεοφῶς δεομένους, μήτε σκιάν ποιέοντας.* id est; *tandem infernum esse defecturum, & homines fore beatos, neque alimentis neque umbrâ egenteis.* Hæc, quæso quàm longè absunt, aut abhorrent à Christianâ nostrâ religione? nam de istis vi cIo annis, an non nostri etiam sic sentiunt theologi: nempe, post expleta tot millia annorum, magnum illud sabbatum, sive requiem, & æternum beatorum gaudium gloriamque, ceu magnæ septimanæ, quâ duraturus sit hic mundus, finem impositum iri? Quod autem ille

ait, tunc *δοσιμότης τ' ἄδω*, id de cunctorum resurrectione intelligendum: quod & Silius supra innuit. Probos atque fideles fore tunc *ὁδοίμους, μή τι θεοφής δεομένους, μή τι σκάν πινύ-
λας*, quis verè Christianus homo non credit? Eadem magorum theologia, ibidem apud Plutarchum, docet, *ἕνα τὺν βίον, ἑ μίαν πολιτείαν αἰθρώπων μακαρίων ἑ ὁμογλώσσων ἀπάντων ἕσασθ'* id est, *unam fore vitam, unamque civitatem, seu rempublicam beatorum hominum uni-
versorum, unâ lingvâ utentium*. Addit Diogenes Laërtius, in proœmio, ex eorundem ma-
gorum sententiâ, *ἑσέσθ' ἀθανάτους ὄντων αἰθρώπων, ἑ τὰ ὄντα τ' αἰσῶν Πικλήσει Διαδρῆν*. id est: *homines fore immortales, & omnia suas adpellationes retentura*. nempe adpellationes, quas habuerunt in unâ illâ primævâ lingvâ, ut supra, cap. viii, docui. Sed ad Celtarum nostro-
rum theologiam tandem revertor. Seneca, epist. cxxvii: *Nihil mihi videtur turpius, quàm
optare mortem. nam, si vis vivere, quid optas mori? si non vis: quid deos rogas, quod tibi nascenti
dederunt? nam, ut quandoque moriaris, etiam invito positum est; ut, cum voles, in tuâ manu est.*
Et Plinius, lib. ii, cap. vii: *Optimum homini dedit deus, in tantis vitæ pœnis, ut sibi possit mor-
tem consciscere, si velit*. Et lib. xxviii, cap. i: *Hoc primum quisque in remediis animi sui ha-
beat; ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempesivâ morte: in eâque
id optimum, quod illam sibi quisque prestare possit*. Eamdem Celtis nostris fuisse opinionem,
videlicet, licere sibi ipsi, subeunte vitæ tædio, mortem adproperare; patet ex his Lucani
versibus:

— *Inde ruendi*

In ferrum mens prona viris, animæque capaces

Mortis: & ignavum est reditura parcere vitæ.

20

Item ex isto Silii:

— *Fati modus in dextrâ est.*

Hinc erat, quod nonnulli Gallorum se in rogos suorum, velut unâ victuri in alterâ vitâ, li-
benter immitterent; teste Melâ lib. iii, cap. ii. hinc etiam factum, ut alii aurum argentum-
ve in theatrò acciperent, aut doliorum vini certum quemdam numerum; & ubi iureju-
rando cautum esset, non irritam fore donationem, muneraque accepta intimis & carissi-
mis amicis distribuissent, supinos se distenderent, in scutis jacentes, adstante qui gladio ju-
gulum foderet, atque excinderet: teste Posidonio, apud Athenæum in lib. iv, cap. xiii.
Romanos, Græcosque mortem sibi accelerasse, omnes ferè eorum passim loquuntur li-
bri. de barbarorum etiam in oriente, ac meridie, item in occidente gentibus, idem per-
vulgatum est. At multo rectius ac verius Cicero, in dicto somnio, ex primavorum haud
dubiè mortalium traditione: *Nisi enim Deus is, cujus hoc templum est omne, quod conspicias,
istis te corporis custodis liberaverit, hac (in cœlum) tibi aditus patere non potest. & mox: Pius
omnibus retinendus est animus in custodia corporis; nec injussu ejus, à quo ille est vobis datus, ex ho-
minum vitâ migrandum est: ne munus humanum, assignatum à Deo, defugisse videamini.*

Hæc igitur priscorum Celtarum, adeoque omnium per terræ orbem gentium, de ho-
minis creatione, de animæ immortalitate, & de futurâ vitâ fuit theologia; quantum ejus
è veterum monumentis eruere licuit. Ceterum tempus, quo Deus condiderit primum
hominem, ostendit Cicero, de legibus lib. i. *Hominem, inquit, quod principium reliquarum
rerum esse voluit, generavit & ornavit Deus*. Quod falsum, meliusque Ovidius, qui, loco
suprà citato, postremum reliquarum rerum omnium creatum à Deo hominem ostendit.
id enim Moses quoque, gen. cap. i, docet. Celtæ nostri idem sensisse videntur. nam de
Gallis Plinius, lib. xvi, cap. ult. testis est, *sextam lunam principia mensium annorumque is fe-
cisse: cujus rei nullam aliam rationem video, nisi quod genus mortalium sexto demum-
die, post principium mundi, originem sui cepit*. Nomina rebus à Deo creatis indidisse
primum mortalem, vetustissima Aegyptiorum docuit theologia; ex quâ ista Diodorus lib. i:
*τ' πρὸ δ' ἑμοῦ πρῶτον ἔδω, τὴν τε κενὴν ἀλέκτονα διασθρωβλήσας, ἑ πικρὰ τ' ἀνανύμων τυχῶν αἰσθη-
σορίας: τὴν π' εὐρεῖν τ' γεαμμάτων θύεσθ', ἑ τὰ πρὸ τῶν ἡμῶν ἑ ἰστίας διασθρωβλήσας*. Id est:
*Primum enim Mercurium ferunt & communem sermonem articulatum distinxisse, & multis re-
bus nomine destitutis nomen indidisse; literasque invenisse, & deorum cultus sacrificiaque ordi-
nasse*. Idem testatur Plato in Phædro. Non ad Mercurium, qui erat ipse Theuth, sive
Deus, sed ad Thamum, qui erat Adamus, id pertinere, supra, cap. xxiv, demonstratum
est. Nomina rebus, recens à Deo conditis, imposuisse Adamum, testatur divus Moses,
gen. cap. i, vers. xix & xx, his verbis: *Quum formavisset Iehova è terrâ omnes bestias agri,
omnesque volucres cæli, & adduxisset ad Adamum, ut videret, quomodo vocaret (etenim quo-
cumque nomine vocavit illas Adamus, animantem quamque, id nomen ejus fuit;) vocavissetque
Adamus nominibus pecudem quamlibet, & volucrem cæli, omnemque bestiam agri; non aderat
Adamo auxilium commodum*. Ceterò nec lapsum primorum parentum nostrorum gen-
tium ignorasse theologiam, ex veterum monumentis discō. cum namque de Promotheo

ac

ac Pandorâ significant fabulâ, Adamum & Hevam innuentes. Heva quidpe primùm à Deo summâ pulchritudine, & omnibus gratiis ornata, dein diaboli technis seducta, blanditiisque instructa, Adamo persuasit, uti id aperiret. quod nemini mortalium fas erat conspiciere, vel atrectare. Ignem verò is cœlo surripuisse dicitur, quia arcana Dei perferutari, Hevæ persuasit, curiosus fuit. de quibus me ipsum plura heic scrutari rimarique, nefas duco. Spes tandem unica in imo pyxidis fundo mansit, nempe de Christo. Aegyptiorum theologia Isin Promethei fecit filiam; teste Plutarcho, in libro de Iside. quod & ipsum haud falsum. nam caro Hevæ atque ossa de Adami carne ossibusque erant sumta. Quàm mirificè verò theologiam suam fabulis & ænigmatibus confuderint gentes, satis suprâ patuit: ita, uti mirari jam haud æquum sit, idem nomen & Lunæ fideri, & primæ mortalium. Hevæ tributum. Eumdem primorum mortalium lapsum Macrobius quoque innuisse puto, dicto lib. 1, in somnium Scipionis, cap. ix. ubi *animam ait calum vel ignorando, vel dissimulando, vel potius prodendo deseruisse.* nam Adamus pariter & Heva quomodo imaginem illam Dei prodiderint, præceptumque Domini neglexerint, & voluntatem ejus dissimulaverint, denique peccatum apud eum per ignorantiam excusaverint, è Mose satis notum est. A diabolo eos seductos, Aegyptiorum etiam haud ita obscurè docuit theologia. sic namq; Plutarchus in dicto libro de Iside: *τυφῶν δὲ τὰ ἄλλα ὑπὸ φθόνου καὶ δυσμενείας ἐεργάσατο. ἔ πάντες προεγμάλασε ἑσθλῆς, ἐνὶ σπληνε κακῶν γὰρ ὅμα τε πᾶσαν ἐψήλασσε.* id est: *Typhon, odio impulsus & malignitate, atrociter patravit facinora: omnibusq; conturbatis rebus, cunctas terras cunctaq;*

30 *maria malis implevit.* Per eundem lapsum aureum illud sæculum amisisse primos mortalium Adamum & Hevam, Indorum quoque sapientes haud ignorarunt. sic quidpe è numero eorum nobilissimus Calanus apud Strabonem, lib. xv, adfatur Onesicritum: *τὸ πάλαιον πάντ' ἕως αἰφίτων καὶ ἀλδύρων σπλήρη, κατὰ πρὸς τὸ νῦν κόνεως. καὶ κελύμει δὲ ἔρρον, αἱ μὲν ὕδασι, γάλακτι, αἱ ἄλλαι, ἑομοίως αἱ μὲν μέλιτι, αἱ δὲ οἴνῳ, ἕνεις δὲ ἑλαιῶν. ὑπὸ σπληνισμοῦ δὲ οἱ ἀνθρώποι καὶ τρυφῆς εἰς ὕβριν ἐξεπέσον. Ζεὺς ἢ μισοῖς τῶν καλῶν, ἢ φάνισε πάντας, καὶ γὰρ πῶς τὸ βίον ἀπέδραξε.* hoc est: *Olim omnia erant plena triticea & hordeacea farine, ut nunc pulveris; fontesque alii lacte, alii aquâ fluebant, nonnulli melle, alii vino, quidam oleo. homines autem per satietatem & luxuriam ad contumeliam se transiderunt. Iupiter itaque presentem statum exosus, omnia abolevit: & vitam per laborem degendam instituit.*

30 Ceterò terrarum quoque eluvionis notitiam, sive memoriam habuit omnium pariter gentium theologia. Ex Syrorum Græcorumque vetustissimis monumentis Lucianus, in lib. de deâ Syria, iisdem fermè verbis historiam inundationis refert, quibus ipse divus Moses, in lib. geneleos. De templo deæ Syria, quæ colebatur Hierapoli in Cæle Syria, ita disserit: *Ἰσοροῦν δὲ μοι ἐπὶ τῶν πύλων, ὅσα τῶν ἰσῶν ἐστὶ, καὶ τὸ θεῶν αὐτῶν ἕνα δοῦναι, πολλοὶ λόγῳ ἐλίθοιο. τῶν οἰσῶν, οἱ δὲ ἐμφανέες, οἱ δὲ κατὰ μυσθῶδες, ἑ ἄλλοι βαρβαροὶ, οἱ μὲν ποτὶ Ἑλλησι ὁμολογοῦντες, τῶν ἐνῶ πάντες μὲν ἐρεῖ, δέκεται ἢ ἕδαμα. οἱ μὲν ἐν πολλοῖς δευκαλίωσι τὸ σκῦθηα τὸ ἰσῶν ἐισαῶν λέγουσι, τὸ πῦν δευκαλίωσι, ὅτι ἔ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. δευκαλίωσι δὲ πῦρ λέγον ἐν Ἑλλησι ἠέκουσε. τὸ Ἑλλῆνες ὅτι αἰσῶν λέγουσι. ὁ δὲ μὲν ὡς ἐχθρὸς. ἢ δὲ ἢ ἡμεῖς, οἱ μὲν αἰσῶν ποτὶ, ἢ πῦρ τοῖς ἐξῶσιν, ἀλλ' ὁπῶν μὲν ἢ ἡμεῖς, πάντες ὡλοῖτο, ἐπιτὸ ἡμεῖς δὲ δευκαλίωσι ἐς σπληνισμὸν ἀπίκτο. ἐκείνων δὲ πῶν τῶν ἀνθρώπων τὰδε μυσθῶν. ὕβρις καὶ κάρῳ εἰόντες, ἀφῆμισα ἔργα ἰσῶσιν. ἔτε γὰρ ὁμοῖα ἐφύλασσαν, ἔτε ξείνους ἐδῆκοντες, ἔτε ἰκετῶν ἕναισιν, ἀπὸ τῶν σφῆσι ἢ μεγαλή συμφορῇ ἀπίκτο. αὐτὰκα ἢ γῆ πολλὸν ὕδωρ ἐκείδοι, καὶ ὁμοῖοι μεγαλοὶ ἐγένοντο, ἑ οἱ ποταμοὶ κατέβησαν μέγιστοι, καὶ ἢ ψήλασσα ὅτι δευκαλίωσι, ἑ βυβλίης τὸ ἑ δὲ ἐβῆ. ἑνεκα: ἢ δὲ οἱ σωτηρῆ ἢ δὲ ἐγένετο. λαίρνακα μετὰ τῶν, τὸ αὐτὸς ἐχεῖ. ἐς τῶν τῶν ἐσθλῶν παίδας τε καὶ γυναῖκας ἐκείδοι, ἐσθλῶν δὲ οἱ ἀπίκτο σῆς καὶ ἰσῶν, καὶ λεόντων ἡμεῖς, καὶ ὄφεις, ἑ ἄλλα, ὁσῶν ἐο γῆ ἡμεῖς. πάντες ἐς ζῶντα. ὁ δὲ πάντα ἐδέκετο, καὶ μιν σῶν ἐγένετο, ἀλλὰ σφῆσι μεγαλή δίοθεν Φιλίη ἐγένετο, καὶ ἐν μῆ λαίρνακα πάντες ἐσθλῶν, ἔτε τὸ ὕδωρ ἐπικράτειε τὰ μὲν δευκαλίωσι. πῦρ Ἑλλῆνες ἰσορέεσι, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν λέγει λογῶν. ὑπὸ τῶν τῶν ἰσῶν πολλῶν, μεγαλῶς ἀξῆσι. θανμάσιν, ὅτι ἐν τῇ σφῆσιν χάσμα μέγα ἐγένετο, καὶ τὸ σῶν ὕδωρ κατέβησιν, δευκαλίωσι ἢ ἐπὶ τὰδε 50 ἐγένετο, βωμῶν τε ἰσῶν, καὶ ἡοῖ ὅτι τῶν χάσμα ἢ ἡρῆς ἄγιον ἐσθλῶν. Hoc est: *Perquirenti mihi de anis, quibus templum hoc durasset, & de deâ, quamnam ipsi eam esse putarent, multi sermones ferebantur. quorum alii erant sacri, alii aperti ac plani, alii perquam fabulosi, rursus alii barbarorum, alii cum Græcis consentientes: quos ego omnes quidem referam, haudquaquam autem approbo. Complures igitur Deucalionem Scytham illum tradunt templum hoc consecrasse: eum scilicet Deucalionem, cujus temporibus aquarum inundatio fuit. De hoc Deucalione sermonem inter Græcos, quem illi de eo referunt, audivi hujusmodi: Hanc hominum generationem, que nunc est, ab initio non fuisse; eamque, que tunc fuit, totam interiisse. hos autem homines, qui nunc sunt, secundi esse generis; nempe ejus, quod rursus à Deucalione in tantam multitudinem excrevit. De illis autem homi-**

nibus

nibus hujusmodi quedam traduntur: Quum contumeliosè admodùm essent, nefaria opera eos perpetrassè. neque enim jusjurandum observasse, neque hospites recepisse, neque supplicum miseratos esse. Ob eam rem maximam eos mox calamitatem esse consequutam. statim enim & tellus multam aquam effudit, & imbres magni fuerunt, & flumina solito majora decurrerunt, & mare quoque in multum adscendit, eò usque dum omnia aquis inundarentur, atque omnes perirent. Solus autem Deucalion relictus fuit, in secundam videlicet generationem, prudentia simul ac pietatis gratiâ. Servatus autem fuit hoc pacto: Arcam quamdam magnam, quam habebat, impositis in eam liberis suis, & uxoribus, ipse conscendit. Quum verò ipse ingrederetur, venerunt eodem & apri, & equi, & leonum genera, & serpentes, aliaque, quacumque tellure pascuntur, bina ex unoquoque genere cuncta. Ille autem recepit ad se omnia: atque ea ipsum non ladebant, sed magna inter eos, Iove ita 10 dispensante, concordia erat; unâque in arcâ omnes navigabant, quam diu aqua superabat. Atque hæc quidem de Deucalione Græci tradunt. De iis verò, quæ mox consequuta sunt, fertur alius quidam sermo ab iis, qui Hierapolin incolunt, magnâ sanè admiratione dignus. quòd in ipsorum videlicet terrâ hiatus quidam factus fuerit, ac totam illam aquam absorberit. Deucalionem autem, ubi hæc ita facta sunt, & aras constituit, & ad eam super hiatus illum Iunoni sacram erexit. Græci e- quidem, ut deorum, hominumque primam generationem, sic & aquarum inundationem, ipsumque Deucalionem suæ adscripserunt Græciæ. unde etiam nostro sæculo fuerunt, qui hanc Deucalionis inundationem eandem esse & Noachi nimis imperitè negaverint. quibus maximo argumento fuisse credo auctoritatem Solini: qui ita scribit, cap. xvii: Memi- nisse hoc loco par est, post primum diluvium, Ogygii temporibus notatum, cum ix & amplius men- 20 sibus diem continua nox inumbrasset, Delon, ante omnes terras, radius solis illuminatam, sortitamque ex eo nomen, quòd prima reddita foret visibus. Inter Ogygium sanè & Deucalionem medium ævum 10 c annis datur. Ogygium hunc credo antiquissimos Græcorum intellexisse Adamum: ante cujus generationem terram omnem, informem etiam tum & inanem, aquis fuisse & tenebris coopertam, testis est sacratissimus Moses, genef. cap. 1, vers. 11. Inter Adamum verò & Deucalionem, sive Noachum, quum non tantùm 10 c, sed c10 10 c circiter anni intercesserint; ipsius puto Deucalionis ætatem indicare antiquissimos illos Græcos voluisse. quâ terrarum inundatio facta. 10 c quippe tunc annos natum fuisse Noachum, testis est idem Moses, cap. vii, v. xi. Diluvium verò, cujus Solinus facit mentionem, non ad Adami, sed ad Noachi pertinere ætatem, patet ex computatione mensium, 30 quibus id durasse ostendit. Verùm ex unâ Luciani historiâ, suprâ citatâ, satis manifestè ac clarè perspicitur, Deucalionem istum nullum alium fuisse, quàm Noachum: quem non modò Græci, & Scythæ sibi vendicaverunt: sed & Aegyptii: de quibus ita Diodorus, sub initium lib. 1: καθολικὴ ἡ λέξις ἐστίν, εἴτε καὶ τὸ πρὶν Δευκαλίωνος ἠεροειδέων κατακλιυμένων ἐφάρρη παρὰ αἰεὶ τῶν ζώων, εἰσὶς μάλιττα διασσωσθῆναι οὐκ ἐστὶν ἀδύνατον ὑπὸ τῶν μεσημβριανῶν καλοικόντων, ὡς αὐτῶν χωρὰς αὐτῶν εἰσὶς ἀνθρώπων καὶ τῶν αἰετῶν· εἴτε, καθάπερ ἰνέες Φασί, παλιεῖς ἠεροειδέων ἐμψύχων φθορῆς, ἢ γὰρ πάλιν ἐξ ἀρχῆς κενεῖς ὡς γὰρ τῶν φύσιν, ὁμοίως ἐστὶν τῶν λόγων πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐμψύχων ἡμεῖς ἐπισσωσθῆναι τῶν τῆς χώρας. Id est: In universum tamen ajunt, sive diluvio, tempore Deucalionis factò, maxima pars animantium extincta sit; Aegyptii incolas, sub meridie positos; maxime servatos esse, ut quorum terra pluvia ut plurimum expers sit, consentaneum videri: sive, 40 ut quidam adserunt, animantibus omnino pessum datis, terra de integro novas animalium naturas extulit; hac tamen nihilo minus ratione principem animantium ortum ad hanc regionem pertinere. Univerfale igitur totius terrarum orbis fuisse hoc diluvium, quod Deucalionis tempore accidit, crediderunt Aegyptii, quod & Cedrenus attestatur, his verbis: Τὰ τε ἡ κατακλιυσμοί, ἢ πρὶν Δευκαλίωνος δηλονότι, δοκῶσι μνησθῆναι Αἰγύπτιοι, Φάσιοντες τὴν χώραν αὐτῶν μὴ κατακλιυθῆναι. id est: Hujus diluvii, sub Deucalionis ætate facti, videntur & Aegyptii memoriam servare: suam terram ejus inundationis expertem fuisse adfirmantes. Sed & Ovidius, μετμορφ. lib. 1, quamvis Deucalionem, ipsiusque arcam Græciæ adscribat, tamen omne mortalium genus eâ inundatione periisse docet. Plinius verò & Italiam, & Phœnicen eâ correptas fuisse ostendit. De Italiâ, lib. iii, cap. xiv: Vmbrorum gens antiquissima Italia existimatur; 50 ut quos Ombrios à Græcis putent dictos, quòd inundatione terrarum imbribus superfuissent. De Phœnicie lib. v, cap. xiii: Ioppe Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. De cetero Lucianus, ut suprâ relatum, Deucalionem ait servatum fuisse ob pietatem. huic consentiens Ovidius, dicto libro, ita canit de ipso & ejus uxore:

Non illo melior quisquam, nec amantior aequi
Vir fuit; aut illa reverentior ulla deorum.

Et mox: Innocuos ambos, cultores numinis ambos.

Ipsè Jehova de Noacho, apud Mosen, genef. c. vii, v. 1: Ingredere tu, & universa familia tua

tua

tua in arcam hanc. te enim perspexi justum coram me in aetate hac. Reliqua porrò Luciani verbatim cuncta conveniunt cum Mosis historiâ. De aquis etiam Ovidius ibidem ita :

Concipit Iris aquas, alimenta que nubibus affert.

Sternuntur segetes, & deplorata colonis

Vota jacent, longique peris labor irritus anni.

Nec cælo contenta suo est Iovis ira, sed illum

Cæruleus frater jurvat auxiliaribus undis,

Convocat hic amnes.

Iamque mare, & tellus nullum discrimen habebant.

Omnia pontus erant. decrant quoque litora ponto.

10

De tempore, quo aquæ ac tenebræ duraverint, supra è Solino intelleximus. De exitu Deucalionis ex arcâ, Plutarchus quoque, in libro de solertiâ animalium, sacris libris haud absfona refert ista: οἱ μὲν ἐν μυθολόγοι τῷ δευκαλίῳ φασί περὶ τὸν ἔκ τῆς ἀρκῆς ἀφικεῖσθαι, δὴλωμα ἡρώδης, χιμῶν μὲν, εἰσω πάλιν ἐδυοῦσθαι, δόδιος δὲ, δροπίσσεως. id est: *Qui fabulus tradunt, ii columbam ajunt, ex arcâ emissam, Deucalioni indicium detulisse tempestatu, quum rursus ingrederetur; serenitatis, quum avolasset.* Protinus, ut arcam egressus, aram excitasse, sacrificiaque peregrisse Deucalionem, testatur Lucianus. eadem de re ita Ovidius, loco prædicto:

Placuit caeleste precari

Numen; & auxilium per sacras querere sortis.

20

De Noacho, arcam commodum, cum familiâ & animalibus, egresso, ita divus Moses, genef. c. viii, v. xx: *Posteâ exstruxit Noachus aram lebonæ: & accipiens ex omnibus mundis pecudibus, & ex omnibus volucris mundi, obtulit holocausta in arâ illâ.* Sed hæctenus diluvium Noachi ex aliarum gentium ostendisse theologiâ sufficiat. Celtas nostros, atque in his maximè Germanos, ejusdem habuisse diluvii in suâ theologiâ memoriam, haud equidem dubitaverim; quando id non modò omni olim cognitum fuit cetero orbi nostro, quem Europæ, Asiæ, Africæque vocabulis distingvimus; sed etiam exteri orbis, quem Americanium vulgò vocamus, gentes barbaræ nunc etiam non ignorant. Sed & monumenta quædam ex Germanorum theologiâ eâ de re exstare puto. sic quidpe Tacitus, in libro de Germaniâ: *Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoria & annalium genus est)*

30

Tuistonem deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque. Anno tris filios assignant; è quorum nominibus proximi oceano Ingvones, medii Hermiones, ceteri Istævones vocentur. Plinius, lib. iv, cap. xiv, Istævones Rheno facit proximos. Certe nihil magis Germani nostri, quàm ceteræ gentes, antiquissimam illam theologiam, à Noacho & hujus filiis acceptam, custodiverunt incorruptam, inconfusamque. Non Manni, id est, Adami, sed Noachi heic intellectos fuisse ab initio tres filios, jam antea, cap. ix, docui. Ex his igitur INGÆVO, qui SCHEMUS fuisse videtur, in orientem versùs Asiam tenuit: ISTÆVO, qui JAPHETVS, versùs orientem & Rhenum annem, Europam: HERMINO, qui CHAMUS, medio contra illos situ, Africam. Græcis Iapeti maximè nomen notum fuit; quia ab hoc, unâ cum reliquis Europæis, genus ducebant. unde etiam patrem

40

fingebant esse Promethei, quem primum hominem è luto formasse fabulabantur. Verùm de aquarum etiam inundatione hæc dixisse satis sit.

Denique, finem quoque hujus mundi, qui per ignem futurus est, priscam non ignorasse gentium theologiam, video. Ovidius, dicto μᾶλλον φ. lib. i:

Esse quoque in fati reminiscitur, affore tempus,

Quo mare, quo tellus, correpta que regia cæli

Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Inter Scythas & Aegyptios diu contentionem de generis vetustate fuisse, tradit Justinus lib. ii. ubi, inter alia, hoc etiam Scythas attulisse ait: *Si mundi, que nunc partes sunt, aliquando unitas fuit, sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit; sive ignis, qui &*

50

mundum genuit, cuncta possedit: utriusque primordii Scythas origine prestare. In quibus verbis tres simul historiæ miserè confunduntur. quarum prima erat de terrâ recens creatâ, quam informem etiam tum, ut antè dictum, & inanem, aquæ cooperiebant: altera, de aquarum illuvie, Noachi temporibus factâ: tertia, de futurâ ad novissimum diem ignis vastatione. Ciceronis verba è somnio Scipionis jam antea relata sunt ista: *Propter eluviones exustionesque terrarum, quas accidere tempore certo necesse est, non modo non eternam, sed ne diturnam quidem gloriam assequi possumus.* Item hæc de Gallis, Germanorum consanguineis, è Strabonis lib. iv: *Ἄφρατος λέγεται πᾶς ψυχᾶς, καὶ τὸ κοινόν. Ἐπινομήσθη δὲ πᾶσι καὶ πῦρ & ὕδωρ.* id est: *Animas interitus experteis statuunt, & item mundum. aliquando tamen ignem & aquam*

& aquam superatura. Aquarum superatio jam dudum fuit in diluvio: nec ulla ampliùs futura. Mundum quia ἀφροπον crediderunt, idem de ignis superatione eos sensisse puto, quod Græcorum Latinorumque sapientes: de quibus ita Cicero, in secundo de naturâ deorum: *Ex quo eventurum nostri putant id, de quo Panætium ad dubitare dicebant; ut ad extremum omnis mundus ignesceret; cum, humore consumto, neque terra ali possit, neque remeare aër: cuius ortus, aquâ omni exhaustâ, esse non possit. ita relinqui nihil præter ignem: quo rursus animante, renovatio mundi fieret, atque idem ornatus oriretur.* Certè inter Christianos etiam theologos nunc sunt, qui mundum igni non omnino absumptum, sed tantùm purgatum iri arbitrentur. Cui sententiæ magorum quoque theologia convenire videtur. ex quâ ita Plutarchus, in libro de Iside: τῆς ἢ γῆς ἀπὸ πύθης καὶ ἰσχυρῶς ὑποδύτης, ἐνα βίον ἔμιας ἀπολύτως ἀ- 10
 θεώπων μακαρίων καὶ ἁμογῆ ἁσάντων ἡμῶν. id est: *Terrâ aquabili & planâ factâ, unam vitam, unamque civitatem ac rempublicam beatorum hominum universorum, unâque linguâ utentium, fore.* Hactenus igitur gentium theologiam, de mundi & hominis creatione, statu, atque conditione, repetiisse sufficiat.

CAPVT XXXIII.

De physiologiâ, geographiâ, & astrologiâ: ubi varia ostenduntur temporis distinctiones.

THEOLOGICA, & historica, de mundi, angelorum, hominisque creatione, 20
 statu, & conditione, postquàm absolvimus, reliquum est, uti de physiologiâ, geographiâ, & astrologiâ pauca quædam dicamus.

Cæsar, dicto sæpius comment. VI, de Gallorum Druidis ita tradit: *Multa prætereà de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum naturâ disputant, & juventuti transdunt.* Mela, lib. III, cap. 11: *Habent tamen & sacundiam suam, magistrosque sapientia Druidas. Hi terræ mundique magnitudinem, & formam, motus cæli ac siderum, scire profitentur.* Cicero, de divinatione lib. I: *Et in Galliâ Druides sunt. è quibus ipse Divitiacum Aedum cognovi; qui & naturæ rationem, quam physiologiam Græci adpellant, notam esse sibi profitebatur.* Hæ quoque philosophiæ partes non à Gallis demum in Galliâ, aut à reliquis Celtis in antiquissimâ illâ Celticâ fuerunt repertæ; sed ab ipso jam inde ADAMO, 30
 primisque ejus posteris exortæ; postque terrarum inundationem unâ cum Celtarum gente in Celticam delatæ: quemadmodùm ex eadem etiam origine ad alias quoque gentes promanarunt. Adamus autem earum doctrinam scientiamque habuit, cum reliquâ sapientiâ, de quâ hactenus disertum, ab ipso DEO, rerum omnium auctore; ut supra, cap. XXI, dictum est. unde & Aegyptii à suo Theuth, & Græci, Latini, Gallique, & aliæ gentes, à Mercurio artium inventionem sese habere prædicarunt. De rerum igitur naturâ quum multa Galli, teste Cæsare, disputaverint; eadem ferè eos disputasse atque sensisse, quæ Græci, Latini, Aegyptii, Indi, & alii populi, haud dubium est. De terrarum quoque ac mundi magnitudine, & formâ, quum multa disputaverint; eadem haud dubiè de his statuerunt, quæ prædicti populi. Strabo, lib. XV ita de Indis, ex relatione Megasthenis: περὶ πολλῶν ἢ πῆς 40
 ἔλλαν (ὡ ἰσοδοξείν· ἐπὶ ἡμῶν δὲ ἰσομοῦ, καὶ φθαρτὸς, καὶ σφαιροειδὸς· γῆ δὲ ἐν μέσῳ ἰδρυῖ) ἔπαιτος. id est: *De multis eos cum Græcis sentire: ut, mundum ortum habuisse, interiturumque, & esse rotundum. terram verò in medio universi esse positam.* Plinius, lib. II, cap. II, de ejusdem mundi formâ: *Formam ejus, in speciem orbis absoluti, globatam esse, nomen in primis, & consensus in eo mortalium, Orbem adpellantium, sed & argumenta rerum docent.* Sed & de cæli siderumque motu multa quæ disputarunt, eadem, aut similia haud dubiè fuerunt, quæ de his Indi, Græci, Aegyptii, Aethiopes, & Assyrii tradiderunt. quidpe astrologiam quoque à primo mortalium Adamo profluxisse, quem Zoroastrem adpellavit Oriens, supra, cap. XXI, dictum est. Adamus verò ab ipso eam, ut reliqua, habuit Deo. unde Aegyptii, à suo Theuth eam se accepisse, prædicarunt, testibus, Platone in Phædro, Diodoro lib. I, Strabone lib. XVII. 50
 Verba divi Mosis, in lib. genef. cap. I, vers. XIV, sunt hæc: *Postea dixit Deus: Sunt luminaria in expanso cæli, ad distinctionem faciendam inter diem & noctem; ut sint in signa tum tempestatibus, tum diebus, & annis.* Si sidera Deus in eum condidit finem, uti & annos, & annorum parteis, id est, menses, atque dies distinguerent; non sibi, ut qui his signis opus minimè habebat; sed mortalium generi, quod mox conditurus erat: haud dubiè conditarum rerum usum primo mortalium Adamo exposuit. Postmodùm verò, ut deorum hominisque primam originem, sacrorumque institutum, sic astrologiæ quoque inventum sibi suoque solo quæque gens adscripsit: quod de Aegyptiis, de Aethiopibus, de Babyloniis, de Persis,